

Василь Вітенко, директор Тернопільської ОУНБ

**Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека:
віхи історії, розвиток та сьогодення**

Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека (ТОУНБ) є невід'ємною частиною бібліотечної системи України — інформаційним, культурним, освітнім закладом, центральним обласним сховищем творів друку, одержувачем обов'язкового обласного безоплатного примірника видань, депозитарієм краєзнавчої літератури, осередком книгообміну, краєзнавчої бібліографії, регіональним науково-дослідним і методичним центром із проблем прогнозування та розвитку бібліотечної діяльності. Книгозбірня, як науково-просвітницька інституція, забезпечує загальнодоступність своїх фондів і повноту інформації про їх склад для користувачів.

Відродження культури нації немислиме без самовідданої праці установ, у яких зберігаються книжкові скарби. Вони передають естафету людської мудрості від покоління до покоління.

Процесу створення бібліотек у нашому краї передувало книгописання та книгодрукування, витоки якого сягають княжої доби та розквіту Галицько-Волинського князівства.

Книгодрукування виникло в монастирях і лаврах, що діяли на території Галичини в різні часи. Зокрема, у XVII ст. першим започаткував друкарство в Почаєві відомий проповідник того часу Кирило-Транквіліон Ставровецький, який написав єретичний труд «Зерцало богословія». У 1732 році розпочала свою роботу Почаївська друкарня. У 1735 році тут побачила світ перша поважна книжка — «Служебник», присвячена фундаторові друкарні — єпископу Рудницькому.

Крім церковних, монастирських, шкільних, значні бібліотеки нагромаджувалися при князівських дворах. Ми не можемо не згадати велику книгозбірню князів Збараських та Вишневецьких, що століттями зберігалася у Вишневецькому замку. Князі Вишневецькі, Мнішики, Потоцькі зібрали у своїх палатах цінну колекцію документів, що налічувала близько 15 тисяч томів різними мовами, серед яких було чимало стародруків, древніх рукописів, рідкісної літератури та книг місцевої історії. Пізніше бібліотеку купив і вивіз до Києва граф Толь. Після 1948 року її перевезено до Москви й про подальшу долю не відомо.

Витоки історії книгозбірні як публічного закладу, що надає в безкоштовне користування літературу для потреб місцевої громади, безпосередньо пов'язані зі створенням та функціонуванням у Тернополі громадських бібліотек.

Достовірно відомо про діяльність у 60—70 роках XVIII ст. бібліотек демократичної молодіжної організації гімназійної молоді Східної Галичини «Громада», яка стала основою українського відродження. Тернопільська гімназія та тернопільська «Громада» були чи не першими в цьому сенсі.

За згадками очевидців, колекція книг тернопільської «Громади» була доволі великою. Вона містилася в одній великій шафі. Серед видань особливе місце займала тодішня українська література, зокрема твори Шевченка, Квітки-Основ'яненка, Котляревського, Стороженка, «Чорна Рада», «Записки о Южной Руси», «Хмельниччина» Куліша, а також періодична преса галицько-руських видавництв «Русь», «Мета», «Нива», «Вечерниці» та ін. Крім цього, були книги польські та німецькі, переважно класиків цих літератур.

Особливу сторінку в історії краю займає створення та діяльність бібліотек і читалень громадського товариства «Просвіта», яке зародилося в Галичині на противагу антиукраїнським течіям у культурному житті: з одного боку колонізаторській, підтримуваній цісарською владою, та з іншого — русофільській.

Першу читальню «Просвіти» сформовано в с. Денисові 24 січня 1874 року. Її засновником був отець Йосип Вітошинський (1838—1901), диригент, організатор селянських хорів, оркестрів і школи диригентів. Читальня стала культурним центром села. При ній діяли бібліотека, численний хор, драматичний гурток, духовий оркестр, функціонувало молодіжне об'єднання.

Наприкінці 70-х років філію «Просвіти» засновано й у Тернополі. Її організатором, головою та пильним працівником був учитель Тернопільської учительської семінарії Олександр Барвінський, раніше знаний як один із найактивніших учасників львівської «Громади», автор руської читанки для гімназійних класів, якою поширював відомості з української літератури та пробуджував до неї зацікавлення. Діяльними членами тернопільської філії були: о. Северин Навроцький, катехит учительської семінарії, Петро Левицький, професор польської гімназії, Кость Горбаль, заступник учителя української мови цього ж закладу, адвокат Володимир Личаківський і судовий ад'ютант Лев Шехович.

Бібліотеки та читальні товариства «Просвіта» діяли до 1939 року, доки їх не заборонила нова влада.

В архівних документах того часу вказано, що в листопаді 1939 року розпочала роботу обласна книгозбірня, базою якої стали націоналізовані радянською владою місцеві бібліотеки українських, польських, єврейських громадських товариств, а саме: «Просвіти», Towarzystwa szkoły ludowej, Єврейського товариства ім. Й. Перля та приватні колекції окремих осіб.

Увесь фонд націоналізованих книгозбірень було ретельно перевірено цензорами облліту, частину літератури передано в спецфонд, іншу — визнано непридатною для ідеології нової влади й утилізовано.

Непоправною втратою для нашої культури стало знищення величезної кількості українських книжок, рукописів, стародруків. Разом із виданнями з історії та творами літератури знищувалися навіть медичні й господарські порадики, які вийшли рідною мовою. З великої на той час колекції тернопільської філії товариства «Просвіта», що налічувала понад 6 тисяч примірників документів, залишилася лише незначна частина.

Нова влада розуміла важливість друкованого слова та роль бібліотек як ідеологічних установ у житті галичан, тому одним із першочергових завдань було відкриття масових книгозбірень у всіх населених пунктах новоутвореної області. Уже на кінець 1940 року на Тернопільщині налічувалося 434 масові бібліотеки із загальним книжковим фондом 272,1 тисячі томів, у тому числі 396 сільських із фондом 64,4 тисячі томів.

Для обласної книгозбірні для дорослих виділено спеціальне приміщення на вулиці Леваневського, 7, окрім того, вона мала дві філії — на вулицях Міцкевича, 1, та Червоноармійській, 18.

Бібліотека розпочала свою роботу зі штатом 23 працівники. До послуг читачів були абонемент та читальний зал, функціонували також відділи: обробки та комплектування книг, бібліографічний, спецфонду й методичний кабінет.

Відкрита для безкоштовного користування документами книгозбірня налічувала 35 тисяч книг, серед них: 10% українських, 4% єврейських, 84% польських і 2% інших. Таке співвідношення було епізодичним й обумовлювалося політичною ситуацією в краї. Воно стрімко змінювалося за рахунок інтенсивних надходжень уже перевічених часом і політичною цензурою видань з інших книгозбірень Радянського Союзу, зокрема Москви та Ленінграда. Лише з Одеської обласної бібліотеки надійшло 20 тисяч примірників документів. На початку 1941 року книгозбірня вже налічувала близько 100 тисяч томів, мала 6 тисяч читачів, 250—300 відвідувань щодня.

У червні 1941 року, у зв'язку з воєнними діями, діяльність бібліотеки припинено. Повторно вона зі штатом 19 працівників (14 із них — спеціалісти) відновила свою роботу у вересні 1944 року в місті Чорткові, яке на той час виконувало функції обласного центру, оскільки Тернопіль було вщент зруйновано.

У жовтні 1944 року почав працювати читальний зал, а з грудня того ж року читачі могли брати літературу додому через абонемент. На 1 січня 1945 року книгозбірня у своєму фонді налічувала 15 тисяч примірників документів. У вересні 1946 року відновлено роботу методичного кабінету, а в жовтні — бібліографічного відділу.

У серпні 1946 року бібліотеку з кількістю 27300 примірників видань повернуто до Тернополя та розміщено в невеличкому приміщенні на вулиці Островського, 56. Книгозбірня складалася з одного читального залу, кімнати — відділу абонементу та коридору, облаштованого під книгосховище. У 1947 році виділено 470 тисяч рублів для будівництва нового приміщення, яке вступило в експлуатацію в 1951 році.

Будинок, споруджений в 1815 році, який раніше належав адвокату Богданові Стахевичу, було реконструйовано та добудовано. Він служив перш за все для помешкань, але містилися тут канцелярія та кабінет лікаря. У 1939 році в цій кам'яниці почала працювати музична школа, утворена з філії музичного інституту.

Першим директором бібліотеки стала Світлана Садовська. У різні роки колектив книгозбірні очолювали: Анатолій Ольшанський, Іван Коваль,

Михайло Бей, Надія Черпитяк. Постійно вдосконалювалися форми та методи роботи, проходив процес становлення установи як організації, що займається науково-дослідною, методичною, бібліографічною та інформаційною діяльністю. Багато зробили в цьому напрямку колишні заступники директора: Дмитро Машталярчук, Олександра Базюта, Анастасія Ленчишин, Галина Моліцька й такі спеціалісти, як Віра Кіцила, Лідія Пустовідко, Сара Полонська, Ганна Малахова, Світлана Ковтуненко, Наталя Іванко, Марія Майка, Ярослава Петричко, Дарія Саварин, Любов Махобей та інші.

У січні 1991 року сформовано відділ краєзнавчої літератури та бібліографії.

На початку цього ж року в бібліотеці було 96182 книги українською мовою, що складає лише 17,6% від загального фонду. Незважаючи на постійне недофінансування, завдяки наполегливій праці спеціалістів ТОУНБ за роки незалежності кількість українських видань збільшилася до 153403 одиниць. На початку 2009 року цей показник становив 26,2% від загального фонду.

Функціонування бібліотеки та завдання, які ставляться перед нею як соціальним інститутом, обумовлені реальним історичним і політичним середовищем у краї. Безумовно, діяльність книгозбірні як ідеологічної установи в радянські часи та науково-просвітницької організації, що слугує інтересам місцевої громади в незалежній Україні, докорінно відрізняються. ТОУНБ прагне бути корисною молодому демократичному суспільству й місцевій громаді та робить усе можливе для збагачення власного фонду новою прогресивною літературою, популяризації своїх книжкових багатств, іде в ногу з технічним прогресом, застосовуючи передові інформаційні технології в наданні якісних бібліотечних послуг.

Сьогодні користувачі бібліотеки мають у своєму розпорядженні потужний довідково-бібліографічний апарат, який складається з 39 карткових каталогів і картотек, загальним обсягом 1456 тисяч карток, та 11 баз даних (електронні каталоги та картотеки), загальним обсягом 162141 запис. Найбільш повними й запитуваними читачами є БД «Електронний каталог книг», яка ведеться з 1993 року й налічує 39307 записів, та «Електронна картотека статей», що здійснюється з 2004 року та містить 103670 записів. У 2006 році спеціалісти книгозбірні розпочали роботу над створенням БД «Електронний краєзнавчий каталог», яка вже має 10337 записів.

Надбанням багатолітньої діяльності фахівців бібліотеки різних поколінь є картковий краєзнавчий каталог, що нараховує понад 108 тисяч описів. Його формування розпочалося в повоєнні роки, а з 1959 року ведеться систематична робота над виявленням та аналітичним опрацюванням краєзнавчої літератури й складанням відповідної картотеки. У 1963—1964 роках, під час підготовки багатотомного видання «Історія міст і сіл Української РСР», вона особливо поживилася й проводилася під керівництвом Державної історичної бібліотеки України, яка спільно з Інститутом історії АН України розробила методичні рекомендації щодо

організації діяльності обласних книгозбірень з надання допомоги авторам видань.

Працівниками ТОУНБ було переглянуто та розписано фонди Кременецького педагогічного інституту та Кременецького музею з багатими колекціями польської й російської літератури краєзнавчого характеру, обласних архіву та музею. Серед аналітично опрацьованих книг: «Архив Юго-Западной России», «Волынские епархиальные ведомости», «Древние города Волыни в историческом описании», «Труды общества исследователей Волыни», «Труды Волынского губернского статистического комитета», «Памятники, изданные Временной Комиссией для разбора древних актов» і багато інших.

На основі здійсненої роботи в 1964 році підготовлено та видано бібліографічний покажчик «Історія міст і сіл Тернопільської області». Це була перша найбільш вагома систематизована праця краєзнавчого характеру, однак виконана у вигляді машинопису й призначена лише для службового користування.

У 1966 році бібліотеці присвоєно ім'я відомого на той час державного та партійного діяча В. П. Затонського. Це звання вона носила до 1991 року.

У 1967 році започатковано видання бібліографічного покажчика «Література про Тернопільську область за ... рік», який став своєрідним літописом життя краю. У ньому відображаються книги й статті з періодичної преси, що виходять на території області, з усіх напрямків народногосподарського комплексу.

Того ж року на допомогу бібліотекареві вперше побачив світ щорічний бібліографічний посібник «Календар знаменних і пам'ятних дат по Тернопільській області на ... рік», який містить інформацію про пам'ятні події краю та його видатних людей. Видання швидко завоювало популярність серед краєзнавців, науковців, працівників освіти.

У 1984 році книгозбірні присвоєно статус наукової та вдосконалено її структуру, відкрито нові спеціалізовані відділи: технічної літератури, літератури іноземними мовами, літератури з мистецтва, інформації з питань культури та мистецтва.

З 1989 року бібліотека почала одержувати платний обов'язковий примірник усіх видань союзного значення.

У роки незалежності України друкована продукція ТОУНБ стає більш ґрунтовною та різнобарвною в змістовному плані, значно покращується поліграфічне оформлення підготовлених покажчиків.

До «золотого фонду» краєзнавчої бібліографії належить започаткована книгозбірнею серія бібліографічних покажчиків «Тернопільщина мистецька». У 2002 році вийшло перше видання цієї серії — «Театральна Тернопільщина», а в 2008 році — друге — «Музична Тернопільщина». Посібники одразу стали своєрідними мистецькими енциклопедіями, оскільки вперше об'єднали великий масив інформації з історії театру та розвитку музичного мистецтва на Тернопіллі.

Літописом діяльності закладів культури обласного підпорядкування є щорічний інформаційний бюлетень «Культура Тернопільщини», започаткований відділом інформації в 2006 році. Видання висвітлює відомості з періодичних видань із загальних питань культури, регіональної культурної політики, правових та економічних аспектів, упровадження нових форм і методів роботи установ культури обласного підпорядкування.

Спеціалісти бібліотеки звертаються до «білих плям» у літературі, раніше заборонених тем національно-визвольного руху, трагічних сторінок історії України та Тернопільської області. Підготовлено та видано цілий ряд бібліографічних покажчиків. Серед них — добре знані користувачами посібники серії «Родом з України», започаткованої в 2007 році: «Роман Шухевич: «Це був наказ мого серця!», «Ігор Герета. «Велет віри, духу і любові», «Шмуель Йосеф Агнон: нобелівський лауреат із Тернопільщини», «Іван Огієнко: «Я все зробив, що міг зробити...». Останній у 2008 році одержав почесну відзнаку УБА «Бібліографічний посібник року».

Про творчий потенціал колективу свідчить друкована продукція, представлена на виставці «Видання ОУНБ за 70 років», а також чудовий покажчик «Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека: 1939—2009 роки». Загалом фахівцями книгозбірні підготовлено понад 200 бібліографічних посібників.

Удалим кроком у справі методичного забезпечення публічних бібліотек області є започатковане в 2002 році видання інформаційного бюлетеня «Професійне досє бібліотекаря». Значно розширилася тематика актуальних суспільно-політичних тем методичних рекомендацій: голодомор, Степан Бандера, Йосип Сліпий, Іван Багряний, Соломія Крушельницька тощо. Більш ґрунтовним став аналітично-статистичний огляд «Публічні бібліотеки Тернопільщини: рік ...».

Серед основних форм роботи книгозбірні — семінари, практикуми, майстер-класи, дні спеціаліста, тренінги, аналітичні дослідження.

Рівень науково-дослідної діяльності бібліотеки можна простежити, ознайомившись з інформаційними бюлетенями «Соціологічна думка» та «Крізь призму соціології», започаткованими в 2002 році. Того ж року книгозбірня отримала відзнаку Міністерства культури та мистецтв України — почесний диплом III ступеня за краще наукове дослідження «Сільський бібліотекар у дзеркалі часу».

У творчих планах працівників ТОУНБ чимало нових задумів. Організація підтримує політику відкритості у своїх справах. З упровадженням нових технологій, починаючи з 2002 року, друковану продукцію книгозбірні в повнотекстовому вигляді представлено на її сайті за адресою: www.library.te.ua в розділі «Видання бібліотеки», що дає можливість усім бажаючим користуватися ними через мережу Інтернет.

У сучасних умовах читач із домашнього комп'ютера може зайти на веб-сторінку ТОУНБ й отримати необхідну інформацію про наявну літературу, ознайомитися з новинами життя головної книгозбірні, а також зазирнути в її архів. Популярними серед відвідувачів є розділи: «Віртуальні виставки»,

«Фотоальбом», «Електронна бібліотека краєзнавчих видань Тернопільської області» (корпоративний проект віртуальної бібліотеки повнотекстових краєзнавчих документів із вільним доступом для користувачів).

Запроваджено інноваційні форми обслуговування читачів у відділах міського абонементу, літератури іноземними мовами, сільськогосподарської літератури, читального залу, зокрема платний і нічний абонементи; активізувалася робота з обслуговування осіб з обмеженими можливостями.

Результатом клопіткої багаторічної праці дирекції є солідний кадровий потенціал ТОУНБ. Її штат на 1 січня 2009 року становить 93 одиниці. З 67 бібліотечних працівників 58 мають вищу освіту.

До структури книгозбірні входять: 7 обслуговуючих відділів (міського абонементу, читального залу, сільськогосподарської, технічної літератури, краєзнавчої літератури та бібліографії, літератури іноземними мовами й літератури з мистецтва), 7 спеціалізованих відділів (науково-методичний, комплектування фонду, обробки літератури та організації каталогів, інформаційно-бібліографічний, зберігання основного фонду, інформації, автоматизації та механізації бібліотечних процесів), 4 сектори (періодики, міжбібліотечного абонементу, зберігання основного фонду, рідкісних і цінних видань), бухгалтерія, канцелярія й адміністративно-господарська частина.

Колектив ТОУНБ — це велика сім'я однодумців із незмінними традиціями. Для багатьох із них бібліотека стала рідною домівкою. Понад тридцять п'ять років тут працюють: В. Скрипець, Т. Сухова, Т. Бабчук, К. Залюбовська, більше чверті століття — А. Ленчишин, О. Гончарук, Т. Ковалькова, Т. Колевінська, В. Романюк, М. Вайшле, Н. Боднарець, Л. Оленич, С. Осуховська, В. Миськів, М. Друневич, Т. Монастирська, І. Свистун, Н. Маскова, Л. Герман, Л. Соболевська, Р. Процак, Л. Борейко.

Є в книгозбірні й сімейні династії, зокрема родини Скрипець, Боднарець. Приємно, що професію бібліотекаря обирають й онуки наших працівників.

Продовжує добрі традиції колективу талановита молодь, адже саме їй трудитися над майбутнім бібліотеки. З творчим підходом до вирішення виробничих завдань ставляться С. Єрошенкова, О. Проців, Л. Шатарська, Т. Давиденко, В. Чупрова, О. Содомора, Н. Луговська та інші.

Щорічно книгозбірня виконує планові завдання й обслуговує понад 20 тисяч користувачів, більшість з яких — молодь від 17 до 25 років. Видача документів становить близько 400 тисяч примірників. Щоденно книгозбірню відвідують понад 500 користувачів.

Шістсоттисячний фонд ТОУНБ носить універсальний характер і розрахований на задоволення потреб студентів, науковців, бізнесменів, спеціалістів різних галузей знань. Тут представлено широкий спектр законодавчої, правової, наукової, інформаційно-довідкової, художньої, методичної, бібліографічної літератури. Це — твори вітчизняних і зарубіжних класиків, сучасних письменників, автореферати та дисертації, документи не лише на традиційних паперових носіях, а й CD та DVD.

Оновленню бібліотечних зібрань сприяла розроблена фахівцями ТОУНБ та затверджена в 2006 році «Обласна програма поповнення бібліотечних фондів на період до 2010 року», яку в 2008 році було виконано на 71,35%. Суттєвим внеском у збільшення кількості ресурсів книгозбірні стала література, що надійшла за «Державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004—2010 роки», а також завдяки добродійній акції «Подаруй бібліотеці книгу», надходженням діаспорних видань, книг місцевих авторів та обласного обов'язкового примірника творів друку, міжнародному й обласному книгообміну.

Найщирішої подяки заслуговують пожертвування книжкових колекцій родин Антона Залеського, Петра Медведика (Тернопіль), Степана Процика (Нью-Йорк), Шафранюків (Канада). Серед дарувальників — приватних осіб — відомі тернополяни: Олег Герман, Арсен Паламар, Володимир Слюзар, Ярослав Омелян, Євген Удін, Володимир Сушкевич, Богдан Мельничук та багато інших, юридичних осіб — Посольство США в Україні, Український науковий інститут Гарвардського університету (США), Варшавський університет, Національна парламентська бібліотека України, Фундація українознавчих студій в Австралії, Всеукраїнський благодійний фонд «Україна — свята родина», видавництво «Літопис УПА», тернопільські видавництва. Загалом — понад 73 дарувальники, перелік імен яких розміщено на сайті ТОУНБ.

За роки незалежності фонд книгозбірні збільшився на 40 тисяч примірників документів.

Прогнозування розвитку бібліотечної справи Тернопільщини з використанням аналітичних, соціальних і статистичних методів сприяло розробці та затвердженню обласних програм: комп'ютеризації бібліотек області на 2008—2011 роки, добудови та введення в експлуатацію нового приміщення Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки.

ТОУНБ однією з перших в Україні підготувала обласну програму комп'ютеризації книгозбірень, що стало поштовхом до створення аналогічних документів у районах. І хоча їх не було профінансовано належним чином, станом на 1 грудня 2009 року в бібліотеках області нарахується 171 комп'ютер, у т. ч. 71 — в обласних.

Важливу роль у впровадженні новітніх технологій, комп'ютеризації установи відіграла фандрейзингова діяльність. За останні дев'ять років завдяки проектній діяльності додатково до бюджету ТОУНБ надійшло понад 500 тисяч гривень, придбано понад 30 комп'ютерів, 3 сервери, 4 принтери, у т. ч. 1 кольоровий лазерний, ноутбук, проектор, екран, 2 фотоапарати. Загалом із 35 комп'ютерів, що є в бібліотеці, лише 2 куплено за кошти з місцевого бюджету.

Упродовж останніх років книгозбірня реалізувала проекти: створення локальної мережі, автоматизація бібліотечних процесів комплектування та обробки літератури, організація онлайн-електронних каталогів, електронної доставки документів; взяла участь у корпоративних проектах із формування електронних баз даних, заснування Регіонального

інформаційного порталу «Тернопільщина» за адресою: www.irp.te.ua та регіональних інформаційних центрів на базі ОУНБ, зокрема ресурсного центру «Вікно в Америку» і Центру європейської інформації.

Уже восьмий рік у книгозбірні діє Інтернет-центр із безкоштовним доступом до Всесвітньої мережі, завдяки якому не лише для читачів збільшилася можливість користуватися інформацією, але й істотно підвищився професійний рівень бібліотекарів.

Реалізація спільних із Посольством США в Україні проектів «Інтернет для читачів публічних бібліотек» (LEAP, LEAP-plus, LEAP-Дельта) вивела Тернопільську область у лідери за кількістю безкоштовних інтернет-центрів у бібліотеках (15). Саме тому в травні 2005 року її було обрано базою для проведення Всеукраїнського семінару-навчальної поїздки «Проект «LEAP»: підвищення ролі бібліотек у житті місцевої громади».

Фінансово-економічна скрута стимулювала бібліотекарів до пошуку позабюджетних коштів. Спектр платних послуг, які здійснюють працівники книгозбірні, дуже різноманітний: ксерокопіювання, виконання тематичних письмових довідок, у т. ч. для користувачів МБА, надання консультацій із питань оформлення бібліографії до наукових, дипломних, курсових робіт, пошук інформації в мережі Інтернет, видача літератури з фондів читальних залів, «абонемент вихідного дня», сканування документів тощо.

Сума зароблених бібліотекою коштів щороку зростає. Так у 2003 році вона становила 35,6 тисячі гривень, а в 2008 році — 70 тисяч гривень. З них майже 85% витрачається на утримання приміщення книгозбірні.

70 років Тернопільська ОУНБ виконує функції головного науково-методичного та координаційного центру в єдиній системі бібліотек. За цей період науково-методичну роботу, як один із головних і традиційних напрямів її діяльності, було спрямовано на забезпечення книгою кожного населеного пункту, здійснення організації централізації державних масових книгозбірень, створення та ведення довідково-бібліографічного апарату, практичне сприяння комплектуванню публічних бібліотек, вивчення читацьких інтересів і запитів, вирішення проблем збереження мережі книгозбірень та налагодження співробітництва бібліотечних установ з іншими організаціями й закладами.

Нині в системі методичної роботи спостерігаються значні переміни, пов'язані зі світовими процесами глобалізації та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, демократизацією суспільства, посиленням впливу міжнародної бібліотечної практики, необхідністю адекватного реагування на перетворення, що відбуваються в державі та світі.

Основними цілями й завданнями ТОУНБ є участь у формуванні бібліотечної політики області, її аналіз і прогнозування, розробка та сприяння реалізації програм розвитку бібліотечної справи, підвищення якості методичного впливу на діяльність публічних книгозбірень і бібліотек інших видів, покращення рівня фахового зростання їх працівників.

Активізувалася соціологічна діяльність установи. У 2003 році проведено обласний конкурс на кращу пошукову та дослідницьку роботу «Сторінка в

літопис бібліотечної справи Тернопілля», який підтримали науковці — архівісти області. Вивчалися: інформаційні потреби різних категорій користувачів Тернопільської міської централізованої бібліотечної системи, фізичний стан книжкових зібрань ЦБС області, звернення користувачів до літератури з питань мистецтва, права. Отримало схвалення колег дослідження про отримання державного й місцевого обов'язкових примірників документів і їхньої ролі у формуванні бібліотечних фондів.

Увійшло в традицію щорічне проведення розвідки «Краща книга року», що демонструє глибоке знання літературного процесу в Україні. У 2005 році, крім цього, було проведено дослідження «Краща книга, журнал та газета року».

Вагомість ролі книгозбірень та професії бібліотекаря в житті суспільства визнав Указ Президента України від 14 травня 1998 року «Про встановлення Всеукраїнського дня бібліотек». Традиційним стало проведення до цього свята Декади відкритих дверей, під час якої всі бажаючі мають можливість ознайомитися з роботою закладу, долучитися до великої кількості масових заходів, повернути заборговані книги, безкоштовно навчитися користуватися Інтернетом, ознайомитися з новинками літератури та періодики, зустрітися з письменниками, молодими поетами, художниками та видатними діячами літератури й мистецтва Тернопільщини.

ТОУНБ активно співпрацює з багатьма установами, організаціями та окремими громадянами. Варто згадати наших друзів із видавництв «Підручники і посібники», «Навчальна книга — Богдан», ВАТ ТВПК «Збруч», «Економічна думка», «Джура», «Воля», КП «Видавництво «Рада».

Не перший рік партнерами бібліотеками є фірмові книгарні «Ярослав Мудрий» і «Джура», установи дрібногуртової та роздрібної торгівлі: «Книжкова хата», «Дім книги», «Знання». Уже понад 10 років ТОУНБ співпрацює з науково-виробничим підприємством «Ідея» (Донецьк).

Щорічне життя книгозбірні — це певні здобутки в роботі, плідні стосунки з бібліотеками всіх регіонів України, а також близького та дальнього зарубіжжя (Німеччини, Польщі, Болгарії), нагромадження досвіду співпраці з громадськими організаціями, науковими товариствами, вищими навчальними закладами, органами влади та місцевого самоуправління.

Налагоджено роботу з краєзнавцями області: Г. Чернихівським, О. Черемшинським, Б. Саваком, Н. Волинець, І. Дудою, Б. Головиним, М. Ониськовим, Є. Гасаєм, науковцями: П. Гуцалом, І. Дітчуком, В. Штокалом, М. Фіцулою.

Спеціалісти неодноразово представляли ТОУНБ на науково-практичних конференціях, нарадах, брали участь у науково-освітніх програмах, що проходили в США, Німеччині, Італії, Росії, Польщі, Бельгії.

Слід зазначити, що без спільних зусиль держави, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, благодійних організацій та працівників книгозбірень неможливо створити установу, яка відповідає міжнародному модельному стандарту публічної бібліотеки. Саме цей напрям

є визначальним і перспективним для подальшого розвитку головної публічної книгозбірні області.

Публічні бібліотеки мають бути такими, якими хочуть бачити їх люди, і повинні постійно змінюватися, залежно від перетворень, що відбуваються в суспільстві.

Джерело: Бібліотеки області: віхи історії та тенденції розвитку : матеріали науково-практичної конференції (2 грудня 2009 року, м. Тернопіль) / Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; Терноп. обл. від. Укр. бібл. асоц. ; упоряд. В. І. Вітенко ; наук. ред. О. Г. Ліскова ; ред. Г. Й. Жовтко. — Т., 2010. — 144 с.